

Dagmar MOCNÁ, *Případ Šembera*, Brno, Moravská zemská knihovna, 2020, 187 s., ISBN 978-80-7285-250-5

Kniha *Případ Šembera* Dagmar Mocné, dlouholeté badatelky na poli české literatury 19. století, navazuje na autorčin příspěvek ze symposia „Kultura a umění střední Evropy“.¹ Jak už z názvu vyplývá, pojednává o životě česko-vídeňského publicisty Vratislava Kazimíra Šembery, syna známého profesora češtiny na vídeňské univerzitě. Z mnoha důvodů Šembera dnes není znám mimo okruh odborníků, a pokud ano, tak především díky přátelství s Janem Nerudou. Vzhledem k tomu, že autorka se Nerudovi a jeho tvorbě věnovala opakovaně, nepřekvapí, že i ona se k tématu knihy dostala tímto způsobem, jak koneckonců sama v úvodu publikace zmiňuje (s. 2).

Svých znalostí života Jana Nerudy autorka hojně využívá. Především rozsáhlé korespondence (byť dochované jednostranně), a to nejen pro popis Šemberova a Nerudova vřelého vztahu, ale i pro doplnění obecnějších dějin kultury druhé poloviny 19. století, respektive té jazykově české. Přestože se Šembera v průběhu let stále více odpoutával od české kultury a stával se kosmopolitním liberálním publicistou, jeho vídeňským aktivitám se autorka věnuje jen okrajově. Hlavním tématem knihy je totiž Šemberův vztah k české společnosti, a především pověst „zrádce českého národa“, jak byla dobově interpretována jeho přísná kritika české národní politiky a literatury, o kterou později doslova ztratil zájem.

Z konceptuálního hlediska se Mocná odkazuje na práce Haydena Whitea o typech narativů v historických textech, přičemž zrada pro ni představuje jeden z nejzákladnějších příběhů (s. 10). I když Mocná ve své práci najde zdroje tohoto narativu, nemá tendenci je vyvrátit, ale spíše použít k vysvětlení vytváření tohoto příběhu na Šemberově životě. Tímto způsobem vlastně navazuje na zájem o tzv. druhý život historického aktéra. Věnuje se mu od dětství v rodině zasloužilého vlastence a vídeňského profesora až po jeho definitivní rozchod s českým prostředím (s jedinou výjimkou v podobě již zmíněného Jana Nerudy). Navzdory tomu Mocná nezapomíná a pravidelně opakuje téma Šemberovy neloyalita k českému národu, přičemž za sympatické lze považovat přímočaré konstatování autorky, že Šembera zrádcem být nemohl, protože jednoduše nikdy českému národu věrnost nepřislíbil. Propojením tohoto jasněho konstatování s vědomím, že Šembera svojí ranou aktivitou ve prospěch státoprávních bojů vrcholících jeho pobytem ve vězení mohl vzbudit očekávání národní věrnosti, se před námi rýsuje zajímavý obraz rozporuplného intelektuála, jehož životní dráha by se o dvacet let později mohla vyvíjet zcela jinak.

Pokud se tedy Šembera nikdy nepovažoval za příslušníka českého národa, otvírá se nám zcela jiná otázka: z jakého důvodu? I vzhledem k jeho rodinnému zázemí (v bytě jeho otce se scházela česká vídeňská intelektuální elita) jde o komplikovanou odpověď. Tu ovšem autorka příliš nehledá, omezuje se jen na poznámku o velkém vlivu německojazyčného prostředí liberálních vídeňských intelektuálů, kdy ho zde získané kulturní styky uvedly do mnohem atraktivnějšího světa (s. 60). Přestože je

---

1 Dagmar MOCNÁ, *Vratislav Kazimír Šembera: renegát nebo nezávislý intelektuál?*, in: Jiří Hrabal (ed.), *Role středoevropského spisovatele-intelektuála ve zlomových okamžicích dějin*, Olomouc 2018, s. 75–84.

tato odpověď dost pravděpodobná, určitě by bylo možné věnovat jí více pozornosti, ostatně i mnoho dalších českých mladíků mělo možnost poznat kosmopolitní život podunajské metropole.

Menší míra pozornosti věnovaná Šemberovu vídeňskému působení ovšem souvisí se zaměřením práce na jeho vztah k české společnosti a s využitím jen malého množství pramenů z německojazyčného prostředí. Právě v kontextu zájmu o české prostředí je potřeba vnímat i zmíněnou velkou pozornost věnovanou Šemberovu vztahu s Janem Nerudou, který byl od určité doby jeho jediným kontaktem s českým prostředím. Jejich hluboké a upřímné přátelství „sužovalo“ celou řadu badatelů, kteří měli potíže pochopit, jak se mohl s národem tolik spjatý autor jako Jan Neruda přátelit se zrádcem národa. Přestože podle Mocné nebyl Šembera zrádcem českého národa, rozdílné ideály obou publicistů by i tak mohly být překážkou jejich porozumění. Podle autorky je ovšem rozdíl mezi oběma muži podstatně menší. Mnohem více než v samotných názorech na českou společnost se lišili v reakci na její nedostatky. Zatímco jeden volil loajalitu, druhý naopak únik.

Knihá Dagmar Mocné je zajímavým příspěvkem k dějinám českého kulturního prostředí druhé poloviny 19. století, které je důležitým motivem knihy. Život jednoho intelektuála je tak doplněn o rozsáhlý kontext. Ten obsahuje celou řadu zajímavých drobností z dobové kultury a společenského života. Například vídeňský sborník české menšiny *Dunaj*, v němž Šembera poprvé publikuje. Dále málo známý kritický salón Františky Karáskové, kde se scházela skupina mladých literátů i jiných umělců a který nabízel Šemberovi pro něj tak důležitou možnost přísné reflexe české společnosti. A také aféru skandálních textů ve vídeňském týdeníku *Montagsrevue*, jež přispěla k autorovu označení za zrádce národa. Právě pozornost věnovaná kulturnímu pozadí je silnou stránkou knihy, neboť následný obraz české kultury je mnohem barvitější a komplexnější. Navíc dokáže probudit zájem o literáty 19. století. Celkově tedy jde o zdařilý a příjemný počín vydaný Moravským zemským muzeem, jehož největším nedostatkem je obtížná dostupnost knihy.

Miroslav Vašík

David SMRČEK, *Grabenbummel. Nacionální soubor o Prahu na přelomu 19. a 20. století*, Praha, Academia, 2022, 352 s., ISBN 978-80-200-3345-1

David Smrček je studentem doktorského studia na Univerzitě ve Vídni a na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ve svém dizertačním projektu se věnuje Badenihu jazykovým nařízením z roku 1897 a dále analyzuje demonstrace a násilné interakce v předlitavských městech. Je spolupracovníkem projektu Databáze dějin všedního dne, který funguje pod hlavičkou Historického ústavu AV ČR. Ve své knize *Grabenbummel* představuje jeden z aspektů česko-německého stýkání a potýkání v Praze na sklonku dlouhého 19. století. Hned v úvodním poděkování upozorňuje, že se jedná o přepracovanou diplomovou práci, jež byla obhájena na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2020 a posléze oceněna v soutěži nakladatelství Academia za rok 2021. Péči tohoto nakladatelství byla také vydána.